

GEEF GEEN GRABBELTONLESSEN!

DE WERELD LEREN BEGRIJPEN: DAT IS DE ESSENTIE VAN DE ZAAKVAKKEN ÉN LEZEN

Iedereen die betrokken is bij het onderwijs weet dat het grootste onderwijskundige knelpunt te maken heeft met het lees-onderwijs. Het aanbieden van inhoudelijke kennis wordt algemeen gezien als de sleutel om een moeilijke tekst te ontsluiten en veel scholen zoeken naar thema's waarin ze wereldoriëntatie en lezen kunnen integreren. Maar dat is moeilijker dan gedacht.

Aardrijkskunde, geschiedenis en natuuronderwijs gaan over de wereld en die is zowel heel groot als heel oud. Het gaat bij wereldoriëntatie over Pompeï en de patriotten, over kwallen en katrollen en over verkeersstromen en vulkanen. Het is onmogelijk dat allemaal te leren. Maar dat is ook niet de bedoeling. Het is een misverstand dat het bij aardrijkskunde, geschiedenis en natuuronderwijs zou gaan om kennis. Kennis is heel belangrijk, maar het gaat erom dat je met die kennis de wereld leert begrijpen.

Je moet het begrijpen en dat doe je pas als je verbanden ziet. Vandaar mijn titel. Er worden te veel grabbeltonlessen bedacht. Lessen die geweldig leuk en actueel zijn, maar die de wereld niet begrijpelijker maken. Stel een dokter doet iets bijzonders met een mensenmaag. Het kan zomaar het journaal halen en ik zie de bijpassende vragen bij een tekst al voor me: 'Wat gebeurt er als je moet spugen?', 'Kan een maag een eurocent verteren?'. Superleuk maar...

JE ZIET HET PAS ALS JE HET BEGRIJPT

De wereldoriënterende vakken lijken wat betreft doel en didactiek op elkaar, maar niet met alles. Aardrijkskunde is als het ware een puzzel met heel veel stukjes. Om de haven van Rotterdam te doorzien heb je veel puzzelstukjes nodig; pas dan ga je die haven begrijpen. Dat puzzelen zie je niet alleen bij aardrijkskunde, maar ook bij natuuronderwijs en daar wordt de docent nog geholpen door natuurwetten. Hoe anders is geschiedenis. Daar zijn geen wetmatigheden, want geschiedenis is het (onzichtbare)

verhaal van de niet altijd logische mens. Kortom, het is behoorlijk complex. Onze wereld is zo ingewikkeld dat we allerlei tools hebben bedacht om er grip op te krijgen. We maken een ordening zoals een tijdbalk, een geologische tijdschaal, een kringloop van het water, een stroomschema en ecosystemen. Daarmee leggen we verbanden tussen de losse puzzelstukjes. Het is pas zinvol als je die maag in het spijsverteringsstelsel plaatst. Dan pas begrijp je hoe het in elkaar steekt.

VAN WIE WAT WAAR NAAR WAAROM EN HOE

Ook in methoden zie je de worsteling van de enorme hoeveelheid stof terug. Kijk maar eens in vier verschillende methoden naar wat er staat over 'het kasteel'. Je ziet dat de ene methode andere onderdelen belicht dan de andere methode. En (dit maakt het nog ingewikkelder) de gemaakte keuzes zijn allemaal goed te verantwoorden. Maar veel methoden, thema's en lessen blijven hangen in een 'wie, wat en waar'.

Blijven hangen in het aanbieden van losse brokjes kennis. In leuke, maar weinig doelgerichte grabbeltonlessen zonder aandacht voor het begrijpen. Maar je kunt vulkanen alleen maar begrijpen als je ook leert over platentektoniek en de patriotten begrijp je alleen als je weet van de Franse Revolutie. Het gaat niet om het 'wie, wat waar', maar om het 'waarom en hoe'.

HOE DAN WEL?

Begin met de vraag waarom je een thema geeft? Wat is de doorlopende rode draad of misschien beter: wat is de achterliggende hoofdvraag. Een les over de Godenwereld van de Oude Egyptenaren? Leuk, maar niet doen. Je hebt niet zoveel onderwijstijd en bedenk wat het allerbelangrijkste is om te weten. Dé achterliggende hoofdvraag voor een thema. In dit voorbeeld zou ik zeggen dat je leert hoe een land ontstaat.

Bedenk een hoofdvraag en zorg ervoor dat je lessen daar een (deel-) antwoord op geven. Kill your darlings: weg leuke tekst over de Osirismythe! Deze onderliggende vraag kan helpen met het zoeken naar zinvolle thema's. Onlangs hoorde ik van een vakoverstijgend thema waarin groei en bloei belangrijk was. Ik zag een les over de tulp en vervolgens de verbinding met WOII. Tijdens de Hongerwinter werden in het westen van het land soms tulpen gegeten. Niet doen. Haal geschiedenis uit dit thema, want het helpt niet met begrijpen van de wereld in dit voorbeeld. Dus eerst een hoofdvraag en dan passende vakken/lessen en teksten daarbij zoeken. Helpt het leerlingen niet aan begrip? Dan heeft het geen recht op onderwijstijd.

En wees niet bang dat je hierdoor puzzels overslaat. Je denkt toch niet echt dat je met een paar uur in de week de wereld in de kinderhoofdjes kunt krijgen? Beter goede betekenisvolle thema's die een stukje van de wereld begrijpelijk maken dan grabbeltonlessen die leerlingen opzadelen met het idee dat ze het nooit kunnen begrijpen, alleen maar kunnen onthouden. De wereld zit verre van logisch in elkaar, maar is wel altijd te begrijpen en dat is doel van wereldoriënterend onderwijs.

OVER DE AUTEUR

Ron Meijer is hogeschooldocent geschiedenis op Hogeschool KPZ